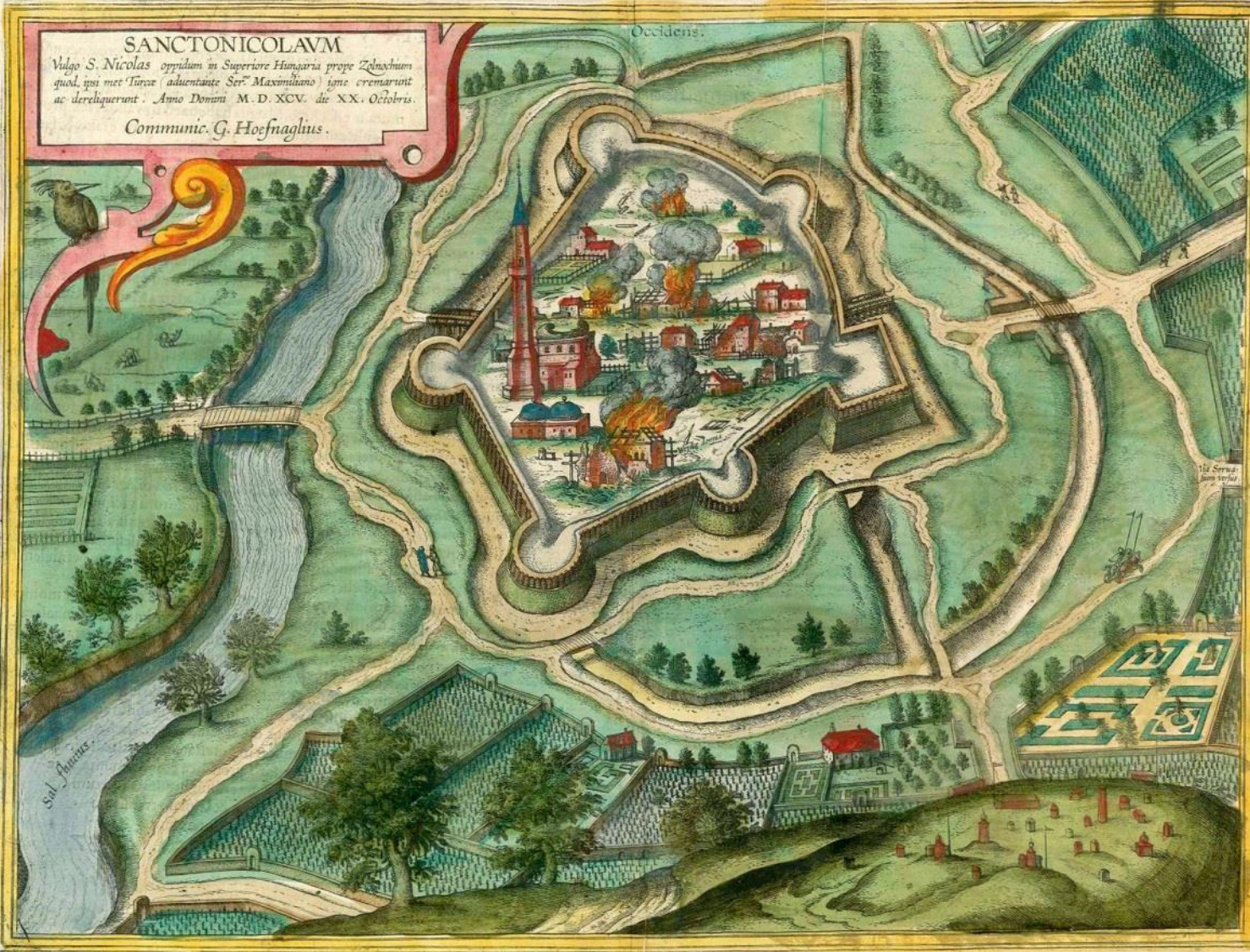

?

11.B

2026. szept. 14.

*A három részre szakadt
Magyarország berendezkedése*

HÓDOLTSÁG

?

1. Mo. helyzete az Oszmán Bir.-ban

- egy eurázsiai bir. (– ?) Ny-i széle
- szinte folyamatosan hadszíntér
elnéptelenedik
leginkább a m. etnikum fogy
- Ø devsirme – ?
- kettős adóztatás – ?
- nincs tömeges áttérés

Érd, minaret

2. Török berendezkedés

- közig.: vilájet > szandzsák > náhiye
 └ pasa > kaza
- rablógazdálkodás – ?
a szolgálati birtokon!

?

Buda, Rudas fürdő

3. Néhány pozitívum – ?

TK 61. o.

- fürdők
 - néhány épület
+ 4-5 minaré
 - Gül baba rózsakertje – ?
 - kávé (Thököly, 1685 – ?)
 - török vallásilag toleráns
-

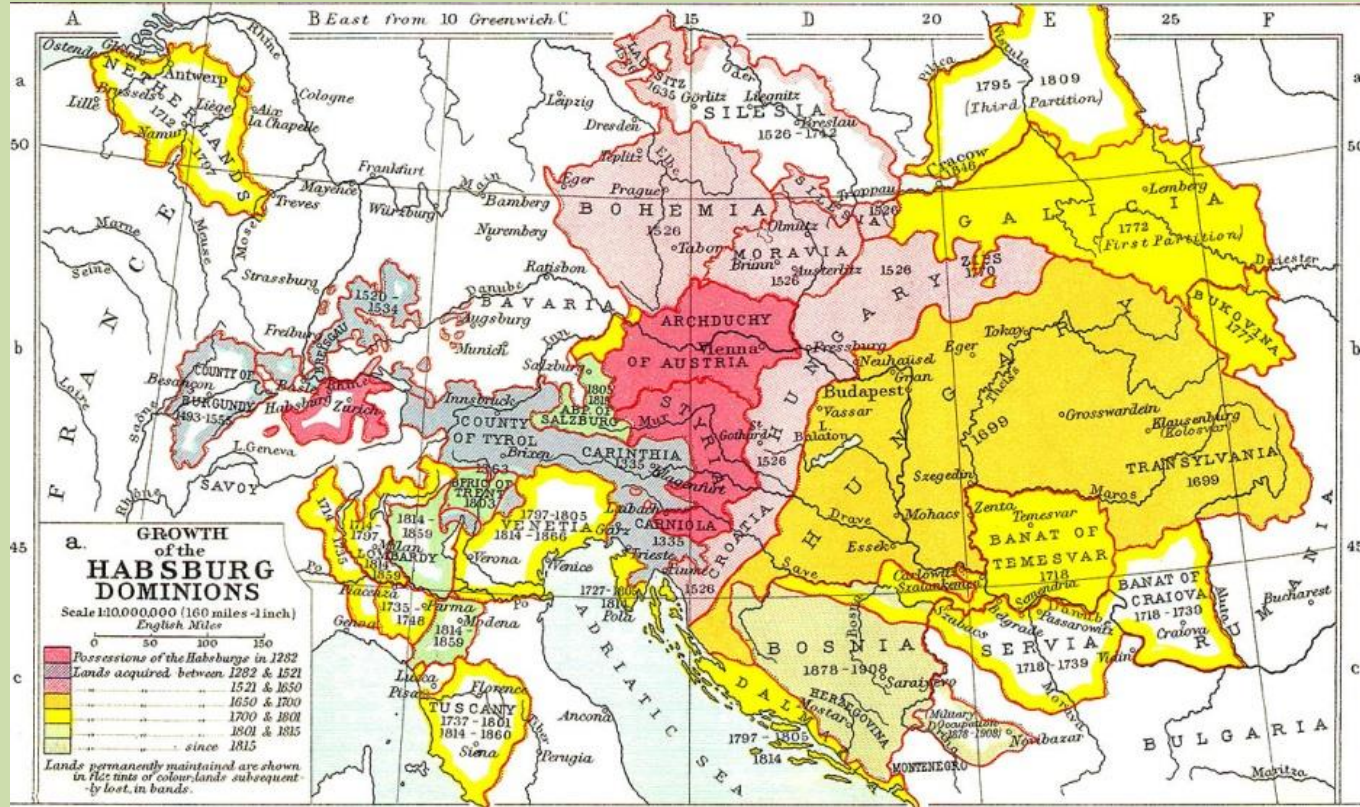
Gül baba türbéje, Rózsadomb

– *Magyar-Török Barátság Park, Szigetvár (1994)*

MAGYAR KIRÁLYSÁG

1. Habsburgok dunai monarchiája

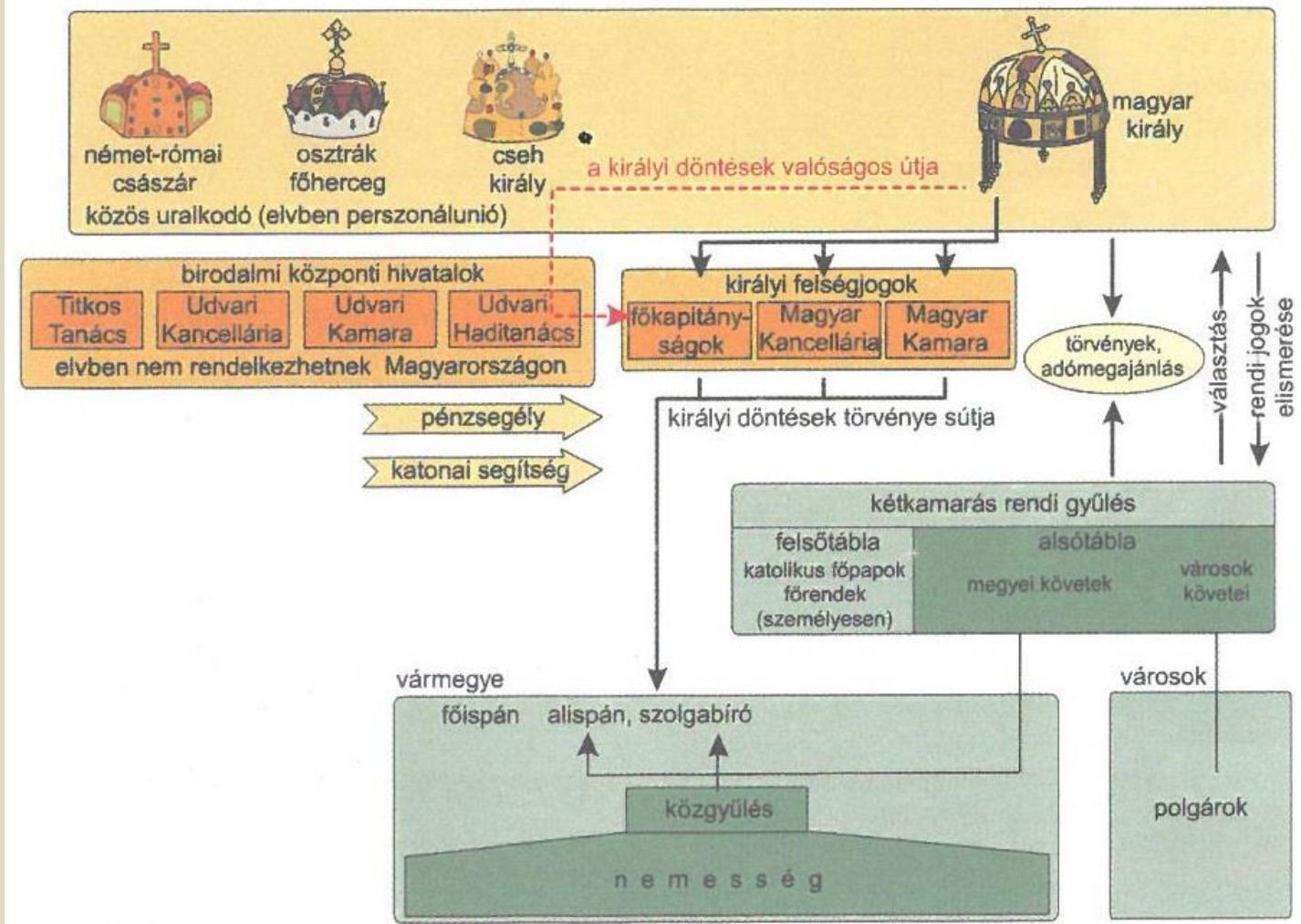

Mo. szerepe – török feltartóztatása

– egységesíteni a bir. többi részével

– abszolutizmus építése – központi hivatalok

TK 50/4.

Kormányzat: elvileg független magyar hivatalok

TK 50/4.

- Helytartótanács (Pozsony): nádor helyett, 5–10 fő
- Magyar Kancellária (Bécs):
főkanc.: eszt. érsek, döntések írásba foglalása
- Magyar Kamara (Pozsony): pénzügyek

?

2. Diéta

[szó: dies + aetas]

– jogai?

– megváltozott
helyszín →

– immár

kéttáblás – ?

– köznemesek megjelenésének módja megváltozott (korábban?):
megyéenként / összes város 2-2 követ
→ csendesebb, nyugalmasabb lefolyás

3. A rendi dualizmus Magyarországon a 17. században teljesedik ki

– király: koronázási eskü (1490 óta)

– köznemesi befolyás: alsótábla, nemesi várm. (alispán, szolgabírák)

– kora újkor: Ny-Európa – abszolutizmus építése

Mo. $\updownarrow$ – RENDI DUALIZMUS

👑 / rendek együttműködése – kölcsönös egymásrautaltság

– a magyar rendek több jogot őriznek meg,
mint a Habsburg Bir. többi országában – ?

- ← agrárkonjunktúra
- ← végvári katonaság
- ← Erdély hathatós támogatása
(pl. Bocskai)

– kvázi főváros – ?

↳ Pozsony, ám a királyi
udvar nem ott van

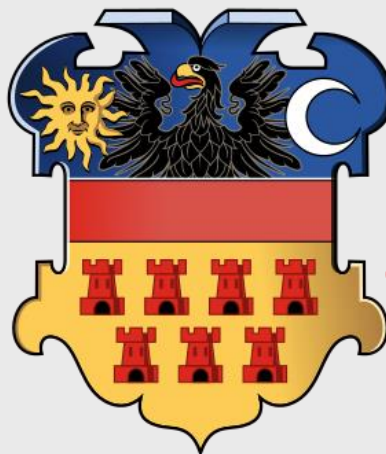
*Pozsony, a Fő tér
A háttérben a koronázótemplom és a vár*

ERDÉLY

1. Előzm.

- már Szent István korában különáll valamelyest
- vajda – ? Erdélyt a m. nevében irányító középkori főméltóság

(bíráskodási
önállóság)

Erdély Mo. szerves része!

- 1437 – ? →

?
→
(1859-től!)

2. Az erdélyi fejedelemség kialakulása

- Fráter György (1541–1551) alatt még a M. Kir. részének tekintik

- török befolyás (gyakorlata később alakul ki)

a) athnamé – ?

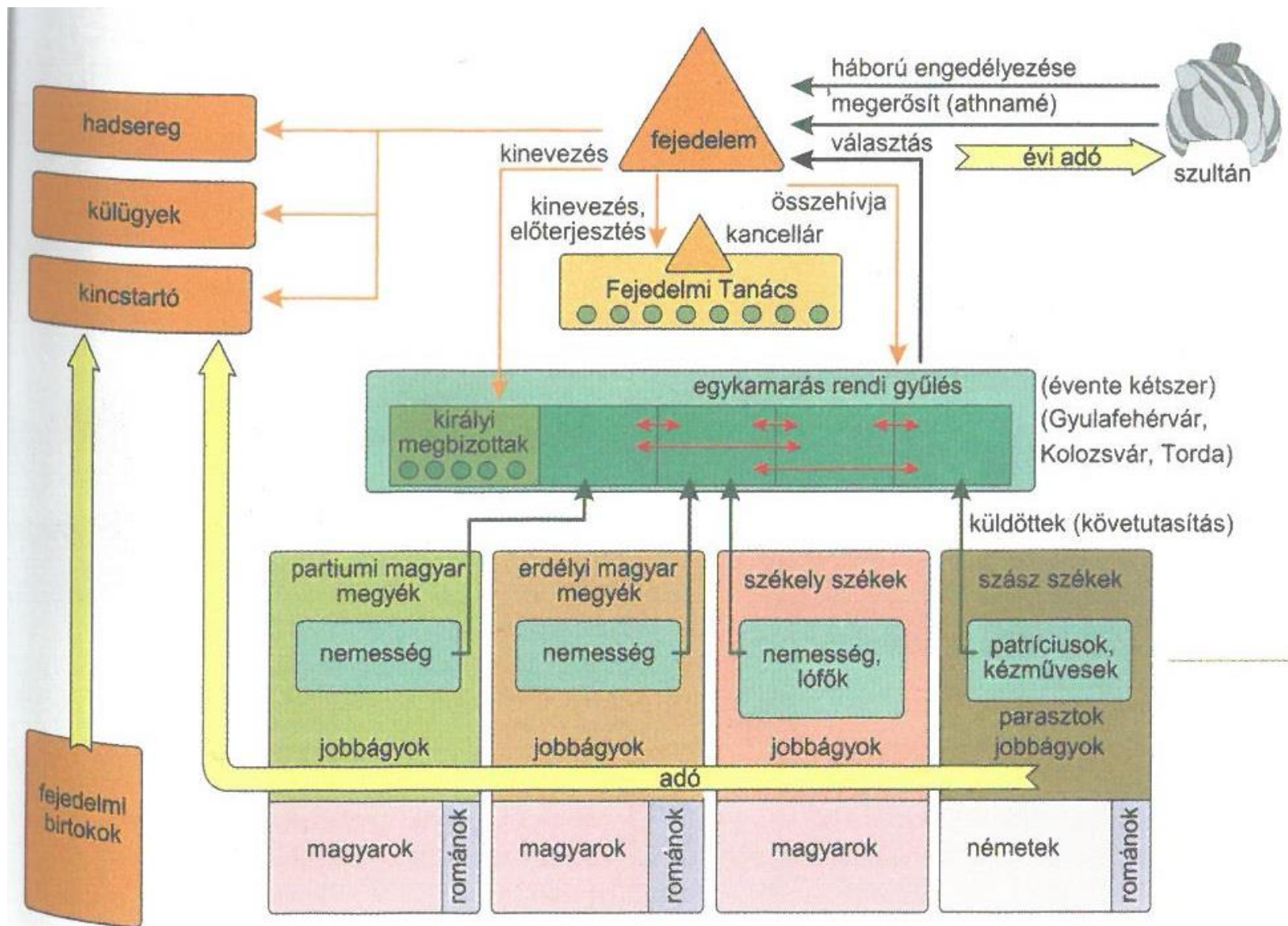
c) belpolitika: önálló

b) évi adó

d) külpolitika: egyeztetni kell

- 1570, speyeri szerződés: Miksa király és J. Zs. fejedelem köti

Államszervezet – TK 53/9.

Jó összefoglalás!

3. Báthori István – ?

- 1571–1586: erdélyi fejedelem, majd lengyel kir.
- fejedelem > egykamarás országgyűlés
 - ↳ **gyulafehérvári püspökség birtokai**

*sírja
a krakkói
Wawelben*

17. század: – „a magyar romlásnak százada” (Zrínyi M.)

– rendi / nemesi mozgalmak százada

4. A Bocskai-felkelés (1604–1606)

= Erdélyből kiinduló rendi-nemesi mozgalom (az első)

– a M. Kir.-ban Habs. rekatolizáció, alkotmányos sérelmek

 ↳ pl. Bocskai I. tiszántúli birtokos elleni koncepció per

– a hajdúk BI mellé állnak → kollektív kiváltságokat kapnak

 ↳ ?

Hajdúság

– 1605: övé a Felvidék és Erdély

– bécsi béke (1606) – TK 56. o.

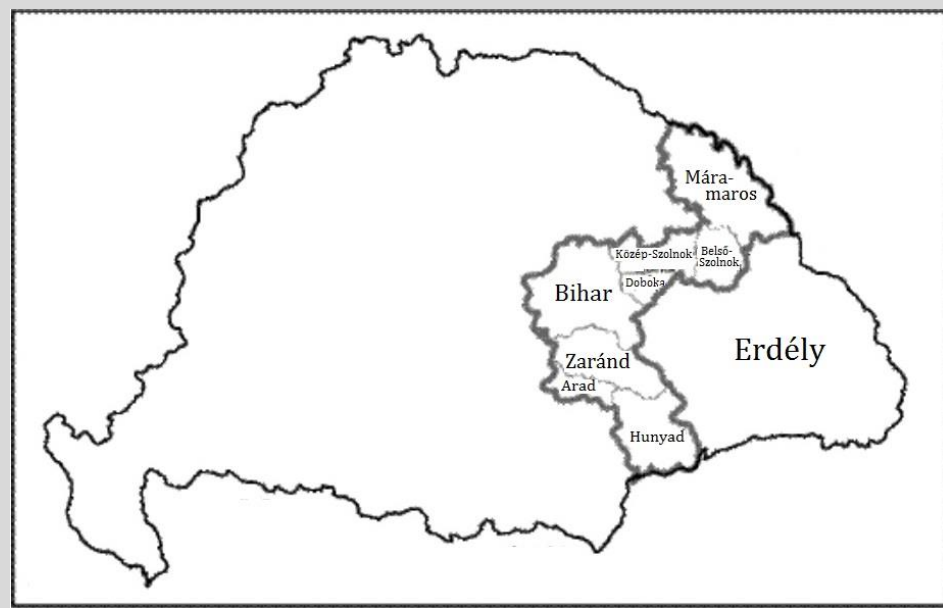
• sérelmek orvoslása,

 pl. vallási türelem – kiknek?

• **Partium** – ? kiknek nem?

Erdéllyel együtt igazgatott,
de ahhoz földrajzilag nem
tartozó területek

→ **M. Kir.: rendek megerősödnek**

– Bocskai I. politikai végrendelete (1606)

„Valameddig pedig a magyar korona ott fenn, nálunknál erősebb nemzetségnél, a németnél léssen, és a magyar királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nekik is oltalmokra, javokra léssen. Ha pedig Isten azt adná, hogy a magyar korona Magyarországon magyar kézhez kelne egy koronás királyság alá, úgy az erdélyieket is intjük: nem hogy attól elszakadnának, vagy abban ellentartanának, de sőt segéljék tehetségek szerint és egyenlő értelemből azon korona alá, a régi mód szerint, adják magokat.” – TK 56. o.

eddig: Mo. + Erdély – egyesíteni kellene

új szemlélet: E. legyen önálló, amíg Habsburg a király
csak akkor egyesítenendő az anyaországgal,
ha magyar király lesz

5. Bethlen Gábor fejedelemsége (1613–1629): „Erdély aranykora”

a) erős hatalom, jó gazdaság – TK 57/19.

- nagy magánbirtokok (← gyfv.-i püsp.)
- adók növ.
- monopóliumok (– ?):

NaCl, Hg, marha, méz, viasz...

- kereskedelmi vámok behajtása, kiviteli tilalmak
- iparfejlesztés, bányászatfejlesztés külföldiekkel

b) bekapcsolódás a 30 éves háb.-ba – ?

- a cseh és a magyar rendek kérésére
- 1619: Felvidék elfoglalása, Bécs ostroma
- 1620: besztercebányai országgyűlés:

BG -á választása, Habsburg detronizáció

- 1621/22: nikolsburgi béke:

BG lemond a m. kir.-i címről,

7 É-Mo.-i megye Erdélyhez tartozik – ? = Partium

M. Kir.: rendek jogai megerősödnek

c) kultúra támogatója

- Gyulafehérvár: reneszánsz udvar
- Akadémia (kollégium) – 1622, Gyfv.

1660. évi tatár pusztítás → Nagyenyed

Apáczai Csere János: Magyar Encyclopaedia

← Hollandiában tanul term.tud.-t

Misztótfalusi Kis Miklós – ?

- kolozsvári nyomda
- Janson antikva betű-típus →

?

Szenczi Molnár Albert: zsolthárfordítások
Szepsi Csombor Márton:
eu.-i út tapasztalatai

– ösztöndíjrendszer

(Ny-Eu-i prot. egyetemek) !

SZAKATS mesterségnek KÖNYVETSKÉJE.

Mellyben

Külömbkülömbféle válogatott tzi-
fra, jó, egészséges, hasznos, tiszta és
szaporá Étkeknek Megkészítése, Sütése és
Főzése, mintegy Éles-kamarában, rövi-
deden leirattatik, és kinek-kinek
hasznára leábrázoltatik.

Melly most meg bővítettvén

I. Több fűszéges és hasznos Étkek nevei-
nek készítésével:

II. LIKTARIOMOK 's egyéb holmik tsimálá-
sáról egy jeles Traktáttal,

A' Gazdasfényeknek nagy könnyebbségek-
re e' kis formában kibővített,

KOLOSVARATT,
M. TÓTFALUSI K. MIKLÓS által, 1698.

T Á B L A

Mint kellefsék mindenféle Húst
főzni.

Tebén - Hús.

A	Rpa-kásával,	Kafás lével,
	Balás lével,	Kenyér kásával,
	Bélt réjjel,	Kotsonnya,
Bélt spékkel,	Korcska lével,	Kukrejtél,
Bors-porral,	Klódörrel,	Lábból való saláta.
Czitrom lével,	Lápos rüdő máj,	Laskával,
Daru sásával,	Lengyel lével,	Madar lével,
Dió sásával,	Majonnnával,	Máj rántva,
Eczettel hagymával,	Megy sásával,	Mondola fásával,
Egrefél,	Murokkal,	Muslos petyenye,
Fokhagyma lével,	Német lével,	Nyelv gyömbéres lév:
Fokhagymás sült,	Nyelv gyömbéres lével,	Potrefelyemmel,
Füstölt petyenye,	Polyckával,	Répával,
Gallussával,	Ris-	
Gyömbéres lével,		
Gyümöls lével,		
Hagyma lével,		
Hidég-étek,		
Kaporral,		
Káposztával,		
Káposzta réjjel,		
Káposzta réjjel,		
Káposzta töltve,		
Karbonatával,		

d) *Bethlen Gábor emlékezete* – TK 58/22.

Dósa Géza: *Bethlen Gábor tudósai körében* – MNG

Eötvös József kulturális miniszter pályázata
(1869): történelmi festmények (vázlatok)

másik nyertes: Benczúr Gyula – ?

Vajk megkeresztelkedése – MNG

Madarász Viktor szintén indult a pályázaton: *Bethlen Gábor tudósai körében* (vázlat) – ?

6. Erdély a 17. sz. második felében

– I. Rákóczi György (1630–1648)

Rákóczi cs.: Partium legnagyobb birtokosai
gazd., kult. virágzik

– II. Rákóczi György (1648–1660)

török engedély nélkül visel hadat Lo.-ban

→ 1660: török bosszúhadjárat → Nagyvárad elf.

– az Erdélyi Fejed. meggyengül, nem támasza többé a M. Kir. rendjeinek

